

BİLGİLENDİRME BELGESİ /Amerikan Hastalık Kontrol Merkezi¹

Karışıklık Bastırma Gazlarıyla ilgili Gerçekler- Ara Belge

Karışıklık bastırma gazları nelerdir?

- Karışıklık bastırma gazları ("göz yaşartıcı gaz" olarak da bilinir), gözlerde, ağızda, boğazda, akciğerde ve deride yol açtığı irritasyonla(tahriş ve tahrip edici etkiyle) insanları geçici olarak hareket edemez hale getiren kimyasal bileşiklerdir.
- Birbirinden farklı çeşitli bileşikler karışıklık kontrol gazı sayılır. Bunların arasında en yaygın olanları chloroacetophenone (CN) ve chlorobenzylidenemalononitrile (CS)'dir. Diğer örnekler arasında şunlar da sayılabilir: aynı zamanda tütsü (bir alanı dezenfekte etmek için duman çıkartan madde) olarak da kullanılan chloropicrin (PS); bromobenzylcyanide (CA); dibenzoxazepine (CR) ve çeşitli maddelerin kombinasyonları.

Karışıklık bastırma gazları nerelerde bulunur ve nasıl kullanılır?

- Karışıklık bastırma gazları kalabalıkları kontrol etmek için güvenlik görevlileri ve kişisel korunma amacıyla (örneğin biber gazı spreyi) tekil insanlar tarafından kullanılır.
- CS, askeri personelin gaz maskesi kullanma hızını ve becerilerini test etme amacıyla ayrıca askeri ortamlarda da kullanılır.

Karışıklık bastırma gazlarına nasıl maruz kalabilirsiniz?

- Sıvı ya da katı (örneğin toz) olduklarından, CN ve CS gibi maddeler havaya damlacıklar ya da zerrecikler halinde bırakılabilir.
- Bu maddelerin havaya sıkılması durumunda insanlar cilt teması, göz teması ya da solumayla bunlara maruz kalabilirler.

Karışıklık bastırma gazları nasıl işlev görür?

- Kalabalık bastırma gazlarının yol açtığı zehirlenmenin derecesi, kişinin maruz kaldığı miktara, maruz kalınan yere (kapalı veya açık mekân), maruz kalış şekline ve süresine bağlıdır.
- Gazlar, temas ettiği yerlerde (örneğin, göz, cilt, burun gibi) birkaç saniye içinde yol açtığı irritasyonla etkili olur.

¹ Bu metin CDC tarafından ABD için hazırlanan ilgili bölümün kısaltılmış çevirisidir. Kaynak ve ayrıntı için bkz: <http://www.bt.cdc.gov/agent/riotcontrol/factsheet.asp>

- Bu gazların etkisi genellikle kısa sürelidir (15-20 dakika) ve kişinin söz konusu noktadan uzaklaştırılıp dekontamine edilmesiyle (temizlenmesiyle) sona erer.

Karışıklık bastırma gazına maruz kalmanın hemen sonrasında görülen işaretler ve semptomlar

Kullanılan gazlara maruz kalan kişilerde olayın hemen sonrasında aşağıdaki semptomlardan bazıları ya da hepsi birden görülebilir:

- Gözler: aşırı yaşarma, yanma, bulanık görme, kızarma
- Burun: akma, yanma, şişme
- Ağız: yanma, tahriş, güç yutkunma, sulanma
- Akciğer: göğüste sıkışma, öksürme, boğulma hissi, hırıltılı ve güç soluk alma
- Deri: yanma, kaşıntı
- Diğer: bulantı ve kusma

Özellikle kapalı ortamlarda, fazla dozda gaza uzun süre maruz kalma aşağıdakiler dâhil ciddi sonuçlara yol açabilir:

- Körlük
- Glokom (körlüğe yol açabilecek ciddi bir göz rahatsızlığı)
- Boğazda ve akciğerde ağır kimyasal yanıt sonucu hemen ölüm
- Ölümle sonuçlanabilecek solunum sorunu

Ancak bu belirti ve semptomların varlığı kişinin mutlaka bu gazlara maruz kalmış olduğu anlamına gelmez.

Karışıklık bastırma gazlarına maruz kalmanın sağlık üzerinde uzun dönemdeki etkileri

- Özellikle kapalı alanda gaza uzun süre maruz kalma uzun süreli etkilere yol açabilir. Bunların arasında yara, glokom ve katarakt gibi göz sorunları da yer almaktadır. Ayrıca, astım gibi solunum sorunları da ortaya çıkabilir.
- Kişi gaza maruz kaldığı yerden ayrıldıktan kısa süre sonra semptomlar da geçiyorsa sağlıkla ilgili uzun dönem etkilerin ortaya çıkması düşük bir ihtimaldir.

Kendinizi bu gazlardan nasıl koruyabilirsiniz, maruz kaldığınızda neler yapmanız gerekir?

Soluma maruz kalma durumunun muhtemelen başlıca yolu olduğundan, bu gazların atıldığı yerden ayrılıp temiz havalı bir yere gidilmesi gerekir. Gazlı alanın hemen terk edilip temiz havalı başka bir yere gidilmesi etkilerin azaltılması açısından geçerli bir yoldur.

- Gazlar dışarıda kullanılmışsa bu alandan hemen ayrılın. Yoğun ve alçakta oluşan gaz bulutundan kaçının.
- Cıvarda bulabileceğiniz en yüksek yere gidin. Çünkü atılan gazlar kesif bir bulut halinde zemine yakın seyredecektir.
- Eğer gaz kapalı mekânda kullanılmışsa hemen dışarı çıkın.
- Gaza maruz kalmış olabileceğinizi düşünüyorsanız üzerinizdekileri çıkarın, tüm vücudunuzu su ve sabunla yıkayın ve mümkün olan en kısa sürede tıbbi kontrol için başvurun.
- *Üzerinizdekileri çıkarırken:*
  - Üzerinde gaz kalıntısı bulunabilecek giysilerinizi hemen çıkarın. Üzerinizde baştan giyilen herhangi bir giysi varsa gene baştan çıkarmak yerine bu giysiyi keserek çıkartın.
  - Eğer başkalarına yardım ediyorsanız bu kişilerin giysilerini çıkartın, gazlı yerlere dokunmayın ve çıkarılan giysilere en kısa sürede çevreden uzaklaştırın.
- *Yıkanırken:*
  - Bol su ve sabunla üzerinize sinen gazdan en kısa sürede kurtulun. Su ve sabunla yıkanma üzerinizdeki kimyasalları giderecektir.
  - Gözleriniz yanıyor ve bulanık görüyorsanız, gözlerinizi suyla 10-15 dakika silin. Eğer kontak lens kullanıyorsanız çıkarın ve bunları gazlı giysilerin yanına koyun. Çıkardığınız lensi bir daha kullanmayın (kalıcı lens olsa bile). Gözlük kullanıyorsanız gözlüğünüzü su ve sabunla yıkayın. Yıkadıktan sonra gözlüğünüzü tekrar kullanabilirsiniz. Su ve basınla yıkanabilir cinsteki katı kullanıyorsanız, yıkadıktan sonra tekrar takabilirsiniz. Eğer yıkanamaz türde takınız varsa bunu da gazlı giysilerin yanına koyun.
- *Giysiler:*
  - Kendiniz yıkandıktan sonra giysilerinizi plastik torbaya koyun. Bu giysilerin gazın sindiği yerlerine dokunmayın. Dokunmanız

mutlaka gerekiyorsa ya da giysilerin nerelerine gaz sindiğinden emin değilseniz plastik eldiven giyin, torbayı içerden tersine çevirin ve giysileri toplamak için bunu kullanın (tüm giysileri topladıktan sonra torbayı yeniden ters çevirin) ya da giysileri maşa, sopa vb araçlar kullanarak toplayın. Gazlı giysilerle temas eden ne varsa bunları da torbaya koyun. Kontak lens kullanıyorsanız, bunları da aynı torbaya koyun.

- Torbanın ağzını iyice kapatın ve sonra bunu başka bir torbanın içine koyun. Giysilerinizden bu şekilde kurtulmak sizi ve başkalarını giysiler üzerindeki kimyasalların etkisinden koruyacaktır.
- Sağlık ya da acil durum görevlileri geldiğinde giysilerinizi ne yaptığınızı onlara söyleyin. Bu görevliler torbaları nereye götüreceklerini bilirler. Torbalara kendiniz dokunmayın.
- Hemen tıbbi kontrolden geçin.

Karışıklık bastırma gazlarına maruz kalma durumunda tedavi olarak neler yapılır?

- Tedavi, gazdan etkilenen kişinin kanına daha fazla oksijen gitmesini sağlamak ve gazın yol açtığı kimyasal yanıkların daha da kötüleşmesini önlemektir. Astım tedavisinde kullanılan medikasyonlar (örneğin bronkodilatör ve steroidler gibi) da kişinin soluk almasına yardım amacıyla kullanılabilir.
- Gözler, üzerinde ve çevresinde hiç gaz kalıntısı kalmayınca kadar silinerek tedavi edilir.
- Gaz sonucu zehirlenmenin herhangi bir panzehiri bulunmamaktadır.
- Deride yanık şeklindeki yaralanmalar, ilaçlı yara bantları dâhil standart yanıt tedavi teknikleriyle tedavi edilir.